

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. VI. De Censibus, seu Reditibus annuis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

rem forte res dirimuntur, vel iudicis arbitrio statuitur, qui alterutri compensationem aliquam assignet. De quo, *Christinus sup. n. 4.* Nolente autem propinquiore retrahere, integrum id est alteri remotiori. Quotamen, non prehabita declaratione viciniore, retrahente, liberum est ipsi viciniore retrahere a remotiore. Quod locum habet, etsi venditio ab initio facta fuerit cognato remotiori.

nuntiatioem sunt emptoris. Pendentes autem tempore emptionis sunt quoad estimationem saltem restituendi retrahenti, si eorum consideratione pretium sit augmentum: cum iniquum videretur retrahentem dare totum pretium, nec tamen recipere totam mercem, scilicet rem cum fructibus, nisi hi forent specialiter numerati ac estimati; quando retrahens iis non restituitis, posset non reddere partem pretii fructibus correspondentem. Pendentes vero tempore retractus sunt retrahentis tanquam pars soli seu fundi: expensis tamen per retrahentem emptori restituitis. Verum in his attendenda sunt locorum consuetudines, quae in materia retractus satis variae. Videri autem potest *Christinus ad Consuet. Mech. Tit. II. per totum, Tiraguelus Tract. de Retractu, Castro Palao d. 5. p. 29. & alii.* Illud finaliter notandum est laudimia aut gabellas seu similia onera non esse ratione retractus iterato solvenda; cum solum consueatur translatio ejusdem emptionis ad alium emptorem ex necessitate prioris contractus.

aut pendentes tempore retractus.

An Laudimia sine iterato solvenda.

QUESTIO VI.

De Censibus, seu Redditibus annuis.

Census aliquando sumitur pro tributo, quod capitatio, vel secundum estimationem bonorum fortunae (quorum quantitas idcirco solebat censeri seu estimari) Principi solvitur, ut *Marb. 22.* vel pro eo quod annuatim solet dari in signum subjectionis & dominii. In praesenti autem sumitur pro jure percipiendi annuam pensionem ex alterius re aut persona. Unde qui contrahit obligationem quorannis solvendi, dicitur censuarius: qui vero numerata seu praesenti pecunia ius illud emit, censuarius. Contractus autem qui circa illos versatur, censuarius dicitur, estque species quaedam Emptionis-venditionis: dicitur enim census seu reditus annuos emere: etsi jus exigendi census etiam oriri possit ex donatione gratuita vel testamento.

67. Quomodo nomen census accipitur.

Potissimum in praesenti.

Quid Contractus censuarius.

Census alius est Reservativus, cum scilicet quis rem suam in alium transfert donatione, venditione, permutatione, servato sibi jure annuae pensionis: unde bona quaedam dicuntur censuaria, de quibus infra, ubi de Emphyteusi. Alius Consignativus, cum quis retento rei vel personae suae dominio, consignat aut vendit alteri jus similis pensionis. Et quidem si percipienda sit ex persona secundum se obligata (cujus obligatio etiam concernit heredes) dicitur census personalis: si ex re secundum se spectata (quae proinde ad quemcumque transeat, manet gravata) dicitur realis, seu praediaris aut fundiarius; si constituatur

68. Censu, alius reservativus, alius consignativus.

Hic alius personalis, alius realis, alius mixtus.

64. In quibus circumstantiis.

Vel bonis.

65. Praetium qualiter intra quod tempus offerendum.

A quo die incipit tempus currere ex Editio Principum Belgii.

Aut ex jure communi.

66. Quid censuum de fructibus perceptis.

super re & persona simul, sic ut re pereunte adhuc maneat persona obligata, dicitur mixtus.

69. Item alius fructuarius, alius pecuniarius.

Alius certus, alius incertus.

Alius perpetuus, alius temporalis, signatus vitalitium.

70. Emptio census realis, etiam consignativa, licita est.

Census item ratione differens pensionis debita alius est fructuarius, ex quo debentur fructus, v. g. frumentum, vinum, oleum, &c. alius pecuniarius, ex quo debetur pecunia. Et uterque alius est Certus, quando scilicet determinata & certa est summa pecunie, vel mensura seu quantitas fructuum: alius incertus, quando non est determinata, ut quando quotannis tertia vel quarta pars fructuum (quæ non semper est eadem, seu æqualis in quantitate) est persolvenda, aut pecunia ei correspondens seu æstimatio. Item alius perpetuus, alius temporalis. Rursum perpetuus, alius est redimibilis ex parte nempe censuarii, alius irredimibilis. Temporalis, alius durat ad certum & determinatum tempus, v. g. ad decennium, alius ad incertum, v. g. ad vitam personæ, qui vocari solet vitalitium.

Contractus porro consensualis, quin licitus sit, si quidem de censu reservativo agatur, nulla est ratio dubitandi. Idemque est de consignativo reali, sive antiquo, sive (quod olim quidam negasse referuntur) noviter constituendo; prout habet praxis omnium timoratorum, probata auctoritate Apostolica à Martino V. Extrav. 1. & Callisto III. Extrav. 2. inter communes Tit. de Empt. & Vendit. ubi est sermo generalis, non solùm de antiquis, sed & novis censibus. Similiter census approbavit, appositis tamen pluribus conditionibus, Pius V. Constit. Cum onus. Ratio est: quia potest quis in re sua consignare alteri censum viâ donationis, quid ni ergo per venditionem? Confirmatur: quia potest quis vendere jus servitutis rusticæ, etiam in agro proprio de novo constituendæ, quid ni ergo vendens queat de novo consignare jus annuæ pensionis percipiendæ ex agro proprio.

71. Occurritur objectioni.

Nec obstat, quod pensiones annuæ post paucos annos exæquent sortem pro censu datam, dum jus adhuc integrum manet emptori: nam etiam fructus agri empti sic exæquant pretium pro agro datum, qui tamen adhuc salvus manet emptori. In emptione autem non proponuntur ipsæ annuæ pensiones, sed jus ad illas, vi cuius debentur: ut similiter in emptione agri jus ad agrum, vi cuius debentur ipsi fructus. Pretium quoque, quod pro jure isto datur, justum est, veluti communi prudentum iudicio aut etiam lege taxatum, ut proinde simili pretio possit jus illud passim comparari vel alienari. Est insuper considerandum, quod sicut censuarius manet obligatus semper ad pensiones, sic censualista se & heredes, perpetuò, quantum est de se, privet omni commodo pretii, futuri alioquin utilis ad emendos fundos, aut etiam

necessarii contra occurrentes in quovis tempore futuro necessitates.

Ceterùm in contractu hoc observandum est, ut res in qua census constituitur, verè extet, sitque fructifera: jus enim ad pensionem ex re percipiendam supponit rem esse, & fructibus fructibus pensioni proportionatis sufficere. Unde si emptor aliud sciens nihilominus emat censum, censabitur palliate usuram; nisi venditor alia simul bona consignet, super quibus pariter reditus sufficienter fundetur. Quare si contingat rem perire, extinguitur quoque census super ea fundatus & accessorius; uti extinguitur servitus vel usus-fructus, re pereunte. Et quidem hoc inest per se (nisi per aliud pactum excludatur) naturæ census realis, etsi non exprimat. Idemque colligitur ex citatis Extravagantibus Martini V. & Callisti III. Immo juxta Navarum in Comment. de Usuris n. 118. si domus v. g. vel molendinum, super quo census fundatur, ruat, & reedificetur, cum jam aliud sit edificium, non est censui subiectum: etsi censuarius teneatur de dolo, si ejus culpa corruerit.

Potest nihilominus quantum est ex jure naturæ ab initio apponi pactum, quo venditor se obliget ad pensionem, non obstante rei interitu, miscendo nempe census censum quodammodo personalem, dummodo pretium proportionetur oneri cuiusdam assicuracionis, quod hic censuario imponitur.

Potest præterea emptor census exigere hypothecam; quæ tamen perit seu cessat re pereunte, in qua census erat fundatus, adque in censibus realibus ad hoc solum servit, ut si censuarius ex re censui subiecta non solvat annuam pensionem, possit apprehendi hypotheca, & ex ea peti solutio. Hanc autem licitè exigi seu apponi emptioni census patet exemplo mutui, venditionis ad terminum, & aliorum contractuum. Si enim contractus est legitimus, meritò potest is, cujus interest, exigere securitatem, ut firmus maneat, & non vincatur; ad hoc autem pertinet hypotheca.

Denique in emptione censuum requiritur pretium justum. Quale est vel lege Principis taxatum; quod servandum, nisi saltem notabilis mutatio circumstantiarum generaret fundatam præsumptionem de opposita mente Legislatotis: vel lege deficiente, constitutum communi æstimatione & usu Provinciae seu loci. Unde fit, ut pretia censuum pro varietate temporum & locorum sint varia.

Atquam variationem facit negotatio, cujus vigor auget æstimationem præsentis pecunie, & minuit æstimationem censuum. Item copia vel inopia pecunie: hujus enim inopia facit census vilescere, ut experientia superiorum annorum in Belgio docuit, inquit Lessius c. 22. dub. 14. Censui irredimibilis

72. Conditionem requisita.

An census realis pereat, re pereunte.

Quid sit fundus in pacto consignativo venditionis.

73. An possit exigi hypotheca, & quid sit operetur.

74. Requiritur justum pretium, & quid sit tale.

biles in Germania æstimantur nummo 20. ex Constitutione Caroli V. Alibi nummo 28. aut 30. In Belgio non habent pretium legitimum, nec possunt de novo creari, ex Constitutione Caroli V. Reservativi tamen (addit *Lessius sup.*) vendi possunt pretio 25. in singula vel etiam minoris. Redimibiles ad rationem nummi 10. 1. 13. 14. aut plus vel minus secundum temporis qualitatem, prout ipsi contrahentes tunc inter se conveniant, probavit Callistus III. & Martinus V. In Belgio census redimibiles legitimo pretio creantur, etsi sint personales cum hypotheca, ad rationem nummi 16. non infra, ut inquit *Zypaeus in Novit. Iur. Belg. §. de Redditibus*. Possunt tamen constitui nummo 18. aut 20. ut praxis docet.

75. An vel quæ conditiones sint requisitæ à Martino V. & Callisto III.

76. An vel quæ conditiones sint requisitæ à Martino V. Contractus non servatis conditionibus à se requisitis debeat usurarius.

76. Conditiones hæc recensentur.

Ex Constitutionibus positivis præterea posset oriri necessitas aliarum adhuc conditionum observandarum. Et quidem Martinus V. & Callistus III. videntur tangere quasdam conditiones contractus censuales, quas ad octo reducit *Navarrus in Comment. de Usur. n. 72*. Hi tamen non tam præscribunt conditiones necessariè servandas, quam approbant nonnullas conditiones censuum, de quibus erant interrogati.

Præterea *Pius V. Constit. cum omni* varias conditiones præscribit, decernens contractus aliter initos habendos pro usurariis, utique iudicio seu præsumptione fori externi, non autem quod omnes sint revera iniusti & usurarii, quales non fiunt per legem positivam, si à parte rei servetur debita æqualitas.

Conditiones has *Lessius cap. 22. dub. 12. n. 77. & seqq.* reducit ad quatuordecim, videlicet, 1. census constituatur super re immobili frugifera, certis finibus designata. Secundò, numerato, tempore contractus coram Notario & testibus, iusto pretio. Tertio, nulla fiat anticipata solutio, nec alia unquam, nisi pro rata lapsi temporis. Quarto, non obligetur venditor ad casus fortuitos, sed census re perempta extinguatur. Quintò, nullo pacto venditori alienandæ rei libertas restringatur, aut emptor ad laudantiam obligetur. Sextò, dominus non venditurus indicet censuario conditiones, & pretium, ad mensum eum expectet, & aliis præferat. Septimò, nullo pacto venditor ob moram censuario obligetur ad penam commissi, interesse, aut expensas. Si tamen damnum oriretur ex mora culpabili venditoris, teneretur is illud jure naturæ compensare emptori. Octavò, Census ex pensionibus non augeatur. Nonò, onera extrinseca venditori aut emptori incumbentia, v. g. fisci aut domini decima, vel quinquagesima, in alterum pacto non transferatur. Decimò, Re perente in totum, vel in partem, pro rata peccat census. Undecimò, semper census

possit redimi pretio, quo est emptus. Ubi tamen non existit, ut per partes possit redimi, uti poterant reditus, de quibus *Callistus III. & Martinus V.* erant consulti. Quod quia minus consonum videtur propter incommodum emptoris, *Pius V.* non putavit requirendum in censibus. Duodecimò, ut venditor redempturus ante bimestre emptorem præmoneret, qui ex inde intra annum redimere cogi potest, post annum non potest. Decimò tertio, ut emptor venditorem nunquam aliàs ad redemptionem cogere possit. Decimò quarto, ut pretium census semel constitutum augeri vel minui non possit, ob temporis vel contrahentium qualitatem, aut aliud accidens, quo ipse venditor gravetur.

Conditiones hæc appetere seipsas produunt, quod non omnes ex jure naturæ, sed magna sui parte ex positiva Legislatoris voluntate requirantur. Præterea Constitutio tantum agit de censibus consignativis post hæc pretio emendis, non autem constituendis donatione, dote, legato, fidei commissio: in quibus non ita subest periculum usuræ, cui vult Pontifex occurrere. Quamvis autem nonnulli existiment, hanc Constitutionem non ligare extra terras Pontificii patrimonii: tamen cum Pontifex in ea agat officium pastoris animarum, Constitutio ipsa generalis est, & per se obligans ubique. Varii tamen Auctores testantur, signanter *Lessius c. 22. dub. 13.* ipsam, quatenus superaddit varia juri naturæ, non esse receptam seu in vigore apud Belgas, apud quos hæcenus est constans usus contrarius sine ulla publicatione Constitutionis prævia. Similiter illam credit apud Germanos, Gallos, Siculos non obligare. In Hispaniis quoque ea non obligat juxta Auctores istarum Regionum, opponente se nimirum *Philippo II. & Pontifici*, ne obligaret, supplicante, ut videre est apud *Castro, Palaeo d. 6. p. 15. n. 6.*

Hinc census personales ac mixti in similibus locis sunt liciti, & apud Belgas in vigore, etiam consonè ad Edicta Principum. Quamvis autem *Navarrus* & alii eos arguant tamquam usurarios, id tamen non satis fundatum est, & merito negatur à *Soto, Ioanne Medina, Lessio, Maldero* & aliis passim: cum quæ ratione emi potest census super re, sic & super persona, ratione artis, ingenii, industriæ frugifera, vel saltem ratione bonorum in re aut spe existentium, ex quibus solvi queat annua pensio. Sicut enim hæc potest industriam & operas suas elocare, etiam ad vitam, sic & supra se censum alteri consignare. Quamvis ipsa, deficiente pensione, non possit vendi aut in servitutem redigi, uti potest fundus censu gravatus evinci & vendi ad recipiendas pensiones cum capitali. Confirmatur: quia obligatio annuæ pensionis pendendæ à persona instar decimarum perso-

77. Non sunt omnes iuris naturæ.

De quibus censibus Bulla Pii V. agit.

An obliget extra diocinam Papalem.

In quibus locis non sit usu recepta.

78. Censibus personales an liciti seclusâ Bullâ præfata.

personalium aut annui tributi potest sponte suscipi, aut per leges indret; ut patet 2. Esdra 10. & c. Ad Apostolica, de decimis: quid ni ergo creati per emptionem, seu partium conventionem? Unde Nicolaus V. & Gregorius XIII. in suis Constitutionibus de Censibus (teste Castro Palao d. 6. p. 11.) expresse affirmant in censu posse obligari personas.

79.
An eorum obligatio transeat ad heredes.

An & qui accedere ei possit hypothecari.

De Censibus mixtis.

80.
Census pro dimilibiles an veiti iure positivo.

Est liciti iure natura.

81.
Census utriusque an liciti.

Et quidem hec obligatio personalis etiam transit ad heredes, personam defuncti representantes, uti alia debita personalia: quamquam possit census instar aliarum obligationum personalium fieri caducus, si nimirum hereditas non sufficiens solutioni pensionum repudietur. Eidem obligatio potest accedere hypothecaria sive specialis, sive generalis omnium bonorum, pro securitate censuaria exemplo ceterorum contractuum. Idemque permixtum fuisse Siculis a Nicolao V. & Gregorio XIII. teste *Viggers* c. 8. dub. 3. Eritque ad hypothecam regressus, in casu, quo a persona nequit dari solutio; non aliter. Unde si bona hypothecata sint alteri vendita, isto demum casu poterit ex iis urgeri solutio. Secus foret, si reditus sit mixtus, adeoque non solum super persona, sed etiam super bonis ipsis consignatus; quæ proinde apud quemcumque sunt, pari obligatione instar servitutis realis principaliter affecta manent. Quæ quidem mixtio non est de iure natura illicita, cum singula simplicia licita sint, nec invicem destruant, nempe & census realis, & personalis: salvo iusto pretio. Quare census mixti sunt usitati in locis, in quibus Bulla Pii V. non vigeret.

Præterea census irredimibiles, etsi a Pio V. & pro Belgis a Carolo V. in favorem venditoris seu censuarii, vetiti de novo emi, non sunt tamen ex se illiciti, sive referantur, sive donatione aliove titulo, sive etiam emptione consignentur. Immo contractus ex natura sua potius perpetuitatem exigit, uti alia venditiones, nisi pactum aliud apponatur. Suntque huiusmodi reditus majori pretio emendi ob majus onus venditoris. Quemadmodum & illi qui liberi a periculo caducitatis majori pretio digni sunt.

Pactum autem de redimibilitate indubie licitum est, immo Edicto Pii V. & Caroli V. ipsa existit, adeoque in contractu involvi censetur. Plurimi tamen Doctores improbant censuram, quem vocant, utrimque redimibilem, quem scilicet non solum venditor possit iuere reddendo capitale, sed etiam revendere possit emptor, quasi ibi sit verum myrrum; vi cuius non potest exigi annua pensio seclusis titulis extrinsecis. Quare nec in foro externo admittitur in his locis. Et merito ob periculum & præsumptionem usuræ. Multi tamen gravissimi Doctores cum *Lessio* &

Maldero contrarium censent, ed quod etsi possit subesse animus usurarius, reverà tamen etiam possit subesse vera emptio cum pacto de redimendo ad nutum emptoris. Confirmatur: quia alia jura & fundi possunt emi & vendi cum pacto, ut possit emptor post certum tempus ad libitum revendere, temperato pretio pro rata oneris. Similiter in præsentem potest ipse venditor censum redimere, refuso pretio. Denique possit hoc pactum iniri cum tertio, quidni ergo cum venditore?

Potes, an liceat emere censum cum pacto, ut venditor teneatur redimere eadem monetà in æquali numero? *Resp.* Aff. in quibusdam casibus, nempe si constet æstimationem monetæ non esse mutandam, vel utrimque sit par dubium, an augenda, an minuenda sit: vel si tanti emptus sit census, quanti emi solent irredimibiles. Addit *Lessius* c. 22. dub. 8. si certum quidem erat æstimationem augendam, sed emptor statuerat pecuniam suam in illud tempus servare, ratione damni, quod tunc patitur. Verum non satis apparet *Viggers* c. 8. dub. 3. n. 39. quomodo emptor rei frugiferæ iusto pretio dici queat iustitiam inde damnum; cum fieri nequeat, ut rem frugiferam sibi comparet, & tamen pecunias in tempus augendæ æstimationis servet.

In Belgio autem constitutum est, ut monetà permixta pro tempore corrente possit venditor censum pecuniarium æstimato pretio creatum redimere, ut videre est apud *Zypaum* in *Notis. Jur. Belg.* §. de Redibus, & in *Cod. Belg. V. Renten*. Quando tamen reditus constituti sunt in certis speciebus sine expressione præti aut æstimationis, luitio seu redemptio eorumdem fiet in iisdem speciebus, si reperiantur: si non, in alia monetà, ad valorem quo illæ species æstimata erunt per Edicta, quæ erunt tempore extinctionis. Si tamen in tertiam manum reditus illi corrente seu utrali monetà devenerint, lui poterunt monetà tempore extinctionis currentes, ut refert *Zypaum* supra.

Dubitatur verò a Doctores, an census constitui possit ex mercibus loco pretii seu pecuniæ numeratæ subrogatis? Negant Nonnulli. Sed oppositum omnino verum est, quantum ex natura rei, & seclusa lege positivâ aliud præscribente, prout communi Doctorum sensu præscribitur in Bulla Pii V. Quod clarius est de mercibus æstimatis, quæ sunt loco pretii. In æstimatis autem esto non possit constitui strictè dicta Emptio, saltem constitui potest contractus ei æquivalens aut similis.

Idemque est de pecunia debita: esto enim Pius V. requirat pretium numeratum, ex natura rei tamen non ostenditur id requiri. Estque planè perinde ejusdemque æstimationis, tradere pecuniam numeratam

82.
An licet pactum de non redimendo nisi eadem monetâ.

Quid sit iustum in Belgio.

83.
An possit census constitui ex mercibus.

An ex pretio nia detur tam

QUESTIO VII.

De Contractu Societatis.

CONTRACTUS Societatis est, quo duo vel plures conveniunt ad conferendum aliquid in communem usum vel quantum. Perficitur consensu, impletur per collationem rerum in communem, perfecte autem per ipsam usus participationem, lucive & damni divisionem.

Domestica seu Oeconomica respicit communem usum v. g. librorum, pecuniae, suppellectilis: Lucrativa vero respicit commune lucrum: Conjugalium denique Societas respicit utrumque. Hic de lucrativa sive negotiatoria potissimum est sermo. In qua singuli socii interdum conferunt in commune, tum pecuniam, tum operas: interdum unus confert pecuniam, alter industriam vel laborem, alter instrumenta seu eorum usum, v. g. usum navis, ad commune lucrum faciendum. Quod addo; si namque lucrum foret unius, v. g. qui pecuniam contulit, assignato reliquis stipendio seu mercede, non esset contractus Societatis, sed locationis conductio- nis; etsi pro mercede foret assignata pars aliquota lucri, puta 2. in 100. Prout Mercatores frequenter suis factoribus aut ministris (quos in Societatem nollent admittere) ut spe lucri diligentiores reddantur, certam lucri partem assignant in stipendium; ut notat Lessius cap. 25. dub. 2.

Justitia hujus contractus exigit pro fundamento justum exercitium seu negotiationem. Unde iniqua est Societas, quae pyratice vel latrociniis innititur. Deinde omnibus pensatis debet fervari inter socios proportionalis aequalitas, secundum quod quisque contulit, sic ut lucrum ac damnum sit proportionatum ei, quod singuli contulerunt, juxta aestimationem Prudentum in tali re, quorum judicium ea in re maximi faciendum est. Habet autem haec aequalitas proportionalis latitudinem quandam pro magnitudine, multitudine ac varietate eorum, quae in exercitiis Societatis concurrunt. Extra quam si procedatur, fit injustitia, necessario reparanda; nisi socius expresse vel tacite excessum indulgeat ex amicitia aut gratitudine.

In divisione lucri facile est determinare modum, quando singuli socii aequa proportionem contulerunt pecunias, industriam, &c. aut communibus expensis negotiorum gestores aliaque necessaria conduxerunt: tunc enim secundum partes aequales constat esse faciendam divisionem, sic ut quanta fuerit pars capitalis a singulis apposta, tantum sit lucrum eorumdem cum proportionem. Sed quando unus confert pecuniam, alter operas, est

87. Quid societas, & quomodo.

Lucrativa qualiter iniri solet.

88. Quid ad justitiam illius requiratur.

89. Lucri divisio qui facienda.

Præsertim dum unus pecuniam, res

tam, & eam, quae debetur, tradere in solum. Prout & datio in solum & permutatio est similis emptio, ejusque vim habet. Ipsaque debiti remissio est, pro qua accipitur jus ad pensiones a censuario praestandas. Immo Navarrus apud Castro Palao d. 6. p. 16. n. 8. existimat etiam stante Motu Pii V. posse per decretum saltem iudicis constitui census ex debito antea contracto. Quamvis consideratis Bullae verbis oppositum verius censeat Castro Palao supra.

84. De pecunia credita major est difficultas etiam seclusa Bulla Pii V. Nam Navarrus, Rodriguez, Salon & alii apud Castro Palao p. 22. §. 6. negant. Ipse autem hanc quidem sententiam consulit, & in foro externo secundum illum judicandum censet, ob fraudis & usurae praesumptionem; si tamen bona fides intercedat, fraudisque absit, probabiliter censet, ex natura rei procedendo, affirmativam sententiam (pro qua refert Soto, Molina, Binsfeldum, Saa, Lessium) eo quod pecunia creditam possit institui emptio fundi, aliarumque rerum, adeoque & census, quantum est ex natura rei.

85. Res, ad quid tenentur censuaria, si censum emerit infra justum pretium? Resp. si Lex ad hoc irritans contractum minori pretio factum, indubie non valere quantum ad excessum pretii, adeoque pensiones qua parte illud excedunt esse restituendas. Valere nihilominus, qua parte justo pretio conformatur, contra Navarrum & alios censent plures Doctores non improbabiler: eo quod lex non intendat derogare contractui, nisi quatenus iniquus est, quando id clarius non exprimit. Nec debet aliquo modo vitari per inutile in actibus seu rebus inviduis. Pro quo etiam leges Hispaniae allegat Castro Palao d. 6. p. 22. §. 3. n. 5. Si vero non sit lex positiva irritans, contractus simpliciter est validus, sed ad aequalitatem reducendus. Unde consequenter ex pensionibus nil est restituendum, sed suppleto pretio compensandum interesse, si quod ex carentia justii pretii venditor est passus.

86. Res denique an census temporales vitalitii sint liciti? Resp. Aff. ita enim habet communis sensus & praxis Doctorum & timoratorum. Quam firmata desumpta, tum ex eo, quod ibi sit vera emptio juris pretio aestimabilis, scilicet ad pensiones seu fructus incertos, cum periculo damni, & opposita spe lucri: tum a fortiori ex censibus perpetuis, qui non extinguuntur, nisi restituta sorte; cum tamen vitales finito termino perire cessent. Pretium autem horum censuum statuitur cum ordine ad qualitatem seu aetatem personarum, ut annue pendatur nummus interdum octavus, interdum decimus.

An ex pecunia credita.

Ad quid tenentur censuaria pro censibus infra justum pretium.

An census vitalitii sint liciti.